

TÜBİTAK-TEYDEB projelerini değerlendiren hakemler hangi kriterlere göre belirleniyor?

Proje önerilerinin bilimsel değerlendirme, desteklemeye değer bulma ve izleme süreçleri, başvurunun alanına göre ilgili "Teknoloji Grubu" tarafından yönetilir. Her grupta, TÜBİTAK mensubu bir "Grup Sekreteri" ile teknoloji alanı uzmanları yer alır. Ayrıca, her grubun, üyeleri kendi alanlarında tanınmış bilim insanları arasından seçilen beş kişilik bir "Teknoloji Komitesi" vardır. Proje önerilerinin değerlendirmesini yapacak hakem heyetlerinin seçimi, hakemlerin değerlendirme sonuçlarını gözönüne alarak, projenin bilimsel olarak desteklenmeye değer bulunup bulunmadığı, proje izleyicilerinin seçimi ve projelerin izlenmesine ilişkin kararlar, bu Teknoloji Komitesi tarafından alınır.

TÜBİTAK - TEYDEB Teknoloji Grupları aşağıda verilmiştir.

- Makine İmalat Teknolojileri Grubu
- Malzeme, Metalürji ve Kimya Teknolojileri Grubu
- Elektrik, Elektronik Teknolojileri Grubu
- Bilişim Teknolojileri Grubu
- Biyoteknoloji, Tarım, Çevre ve Gıda Teknolojileri Grubu

Süreç, ilgili teknoloji alanı uzmanının ön değerlendirmesi ile başlamaktadır. Bu inceleme sonucunda, Teknoloji Alan Komitesi, hakem heyetlerini, aşağıdaki hususları dikkate alarak belirlenen hakem adayları arasından seçer. Seçilen hakemler, çıkar çatışması olmadığının teyidi için projesi değerlendirilecek işletmenin onayı alındıktan sonra değerlendirici olarak atanır.

Proje önerilerine hakem seçimi yapılırken aşağıdaki hususlar dikkate alınmaktadır:

- TÜBİTAK-ARBİS (Araştırmacı Bilgi Sistemi)'de kayıtlı bulunması,
- Konunun uzmanı olması,
- Projeler arası karşılaştırma yapabilmesi için firmanın önceki projelerinde hakemlik görevi yapmış olması,
- Proje konusunda Türkiye'deki gelişimi görerek değerlendirme yapabilmesi için benzer projelerde görev almış olması,
- Üniversite-sanayi işbirliğine katkı sağlamak amacıyla projenin yürütüleceği bölgeden olması,
- Daha önceki proje değerlendirme performanslarına (gözlem, irdeleme, rapor niteliği, firmaya katkısı ve rapor veriş süresi) göre belirlenmesi,
- Daha önce hakemlik yapmamış kişiler arasından ve çeşitli üniversitelerden hakem belirlenerek hakem havuzunun genişletilmesi,
- Proje konusu farklı disiplinleri içeriyor ise her bir disiplini değerlendirebilecek uzmanların belirlenmesi
- Söz konusu firma için ve proje kapsamında çıkar çatışması içinde olmaması

Teknoloji Komitelerinin üyeleri, Bilimsel değerlendirme yapan hakemler, izleyiciler, vs.. kurumsal temsil esasına göre değil, bireysel uzmanlık ve liyakat esasına göre seçilmekte ve bireysel değerlendirmelerini, ait oldukları kurumların görüşü olarak değil, bireysel bağımsız görüşleri olarak ifade etmek zorundadır. Bu görevlerde kurumsal kontenjanlar ayrılmaz. Çünkü bu, "eş uzman-peer evaluation" kavramıyla bağdaşmayan ve dolayısıyla uluslararası geçerli kurallar çerçevesinde hiç uygulanmaması gereken bir yaklaşımdır.

Firmalar sundukları projelerin değerlendirilmesinde görev alan hakemlere gerekçeli itirazlarını yapabilmektedir. Bu itirazlar genellikle hakemin rakip firmayla danışmanlık ve benzeri ilişkilerinden kaynaklanan çıkar çatışması durumlarıdır.

Değerlendirme süreci nasıl işliyor? Projeyi değerlendiren hakemlerin proje hakkındaki nihai karara etkisi ne ölçüdedir?

İnternet üzerinden TÜBİTAK'a iletilen proje önerileri sırasıyla ilgili grup yürütme komitesi sekreterine ve proje sorumlusuna yönlendirilmektedir. Yapılan ön değerlendirme sonrasında projeler elektronik ortamda belirlenen hakemlere gönderilmektedir. Hakemler, Ar-Ge faaliyetinin yapılacağı firmayı yerinde ziyaret ederek, proje personeliyle projeye ilişkin görüşmekte ve AGY200 kodlu değerlendirme raporunu da internet üzerinden doldurarak TÜBİTAK'a iletmektedir.

Proje önerisi, ilgili Teknoloji Grubu Komite toplantısında hakem görüşleri de dikkate alınarak görüşülmekte ve son karar oluşturulmaktadır. Proje başvurusundan projeye ilişkin kararın oluşturulduğu sürecin tüm aşamalarında kuruluşlar e-posta ile veya yazılı olarak bilgilendirilmektedir.

Hakem değerlendirmeleri yerinde ziyaret ile yapılan değerlendirmeler olduğu için önem arz etmektedir. Ancak, nihai kararlar Teknoloji Grupları Yürütme Komitesi üyeleri tarafından alınmakta, her bir hakemin yaptığı değerlendirme gözönünde bulundurulmaktadır.

Proje değerlendirme kriterleri nelerdir?

Projelerin değerlendirilmesinde kullanılan Ar-Ge için eşik oluşturan kıstaslar, tüm paydaşların ve özellikle sanayiden gelen araştırmacıların da katılımı ile müştereken belirlenmiştir. Yapılan iyileştirme önerileri de her zaman dikkate alınmaktadır. Doğal olarak, uluslararası standartlar, WTO, OECD ve AB ülkelerinin kullandığı yöntemler uygulanmaktadır. Bu yöntemlerin kullanılması, kısa vadede ülkemizin uluslararası rekabet kurallarına uyumuna, uzun vade de gerçek Ar-Ge potansiyeli ve birikimimizin güçlenmesine katkı sağlayacaktır.

TÜBİTAK öncülüğünde geliştirilmiş olan formlarda ilan edildiği üzere, destek programlarına başvurusu yapılan projeler aşağıda belirtilen üç boyut altında yer alan kriterlere göre değerlendirilmekte olup, bu boyutlar ve kriterler web ortamında sunulmaktadır:

- Projenin endüstriyel Ar-Ge içeriği, teknoloji düzeyi ve yenilikçi yönü
- Proje planı ve kuruluşun altyapısının uygunluğu
- Proje çıktılarının ekonomik yarara ve ulusal kazanıma dönüşebilirliği

Proje önerilerini, Likert Ölçeği – 1, 2, 3, ... yerine, her boyuta eşit ağırlık vererek 3 boyutta değerlendirmek için geliştirilen “Tanımlara Bağlanmış Değerlendirme Ölçeği (Phrase-Anchored Rating Scale)” her 3 boyut için ayrı ayrı; “çok iyi”, “iyi”, “iyi değil/yetersiz” yönleri tanımlayan ifadeler/kavramlar/hükümler kullanılmaktadır.

Değerlendirme süreci sonunda “çok iyi” ve “iyi” hükümlerini içeren kriterleri sağlayan projeler desteklenmekte olup, “iyi değil/yetersiz” hükümlerini içeren kriterleri taşıyan projeler ise desteklenmemektedir.

TÜBİTAK – TEYDEB Proje Öneri Değerlendirme Formu ve Proje Öneri Değerlendirme Raporu Hazırlama Kılavuzu TÜBİTAK web sayfasında kullanıma açıktır.

TÜBİTAK-TEYDEB tarafından hakem olarak görevlendirilen akademisyenlerle firmanın çıkar çatışması olduğu durumlarda ne yapılmalıdır?

Proje önerisini değerlendirmek üzere yukarıda belirtilen süreç kapsamında belirlenen hakem önerileri projeyi sunan kuruluşlara e-posta ile bildirilmekte olup, kuruluşların çıkar çatışması gibi gerekçeli itirazları var ise bu durumu e-posta ve yazılı olarak Kurumumuza bildirmeleri gerekmektedir. Söz konusu e-posta ya itiraz etmemeleri durumunda hakem önerileri kesinlik kazanmaktadır.

Hakem olarak görevlendirilen akademisyenler TÜBİTAK ile gizlilik sözleşmesi imzalamaktadırlar. Bu sözleşme gereği hakemlerin firma ve proje hakkındaki bilgileri gizli tutması istenmektedir.

Proje önerisini değerlendirmeye gidecek hakemler, bireysel değerlendirme çalışmalarında uyulması gereken ilke ve etik kuralları göz önünde bulundurmalıdırlar. Bu kurallar aşağıda sıralanmıştır:

- Hakemin projeleri objektif olarak değerlendirmesi gerekmektedir, fırsat eşitliği, kişisel/kurumsal vb ilişkiler ve yorumlar dikkate alınmamalıdır. Hakemin başkaları tarafından çıkar çatışması/çakışması olarak algılanabilecek kişisel ilişkileri varsa, aşağıdaki hususlar dikkate alınarak değerlendirme yapılmamalıdır. Böyle hallerde Kuruma bilgi verilmeli söz konusu projelerin değerlendirme aşamasında yer alınmamalıdır.

Başkaları tarafından çıkar çatışması/çakışması olarak yorumlanabilecek ilişki ve durumlar:

- Proje önerisini sunan firmada çalışıyor/danışmanlık yapıyor olmak,
 - Proje önerisini sunan firmanın rakibi bir firmada çalışıyor/ danışmanlık yapıyor olmak,
 - Proje hakkında görüş bildirmiş olmak ve/veya projenin hazırlanmasına herhangi bir katkıda bulunmuş olmak,
 - Daha önce yargıya intikal eden ihtilafların tarafları (hasım) olmak,
 - Akriba, veya boşanmış olsalar bile hısımlık olmak (3.derece dahil, kan bağı ile ve/veya ortadan kalkmış olsa bile evlilik bağı nedeniyle 2.derece dahil, sıhri hısımlık olmak),
 - Tarafsız davranmayı önleyecek derecede olumlu/olumsuz düşünce/önyargı sahibi olmak
- ile tarafsızlığı kuşkuya düşürebilecek diğer önemli sebeplerdir.
- Proje değerlendirmelerinde gizliliğe riayet edilmelidir.
 - Proje içerikleri ve proje önerisi ile ilgili görüşmeler hiçbir şekilde dışarı taşınmamalı; içerik ve görüşmelerin başkaları tarafından kullanılma olasılığı engellenmelidir.

Başvuru sırasında belgelerin YMM tarafından onaylanması ve ödemeler öncesinde SSK/Vergi Borcu Yoktur belgesinin olması, transfer ödemesi için teminat mektubu alınması neden gerekmektedir?

Proje başvurusu sırasında, proje başvurusu yapan kuruluşun sermaye şirketi olup olmadığı, KOBİ niteliğine sahip olup olmadığı, Sanayi Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı kapsamında yapılan proje başvurusu yapan kuruluşların Ayrıntılı Bilançosuna göre mali yeterliliklerine ilişkin bazı oranları sağlayıp sağlamadığı, proje başvurusu sırasında verilen taahhütnamede belirtilen kuruluş yetkililerine ait imzaların kuruluşa ait İmza Sirkülerine göre uygun olup olmadığı gibi hususlar, içeriği TÜBİTAK tarafından belirlen bir raporun Yeminli Mali Müşavir tarafından onaylanması istenmektedir.

Destek programlarına ait destek tutarları ve transfer ödemesi (ön ödeme) yapılması sırasında;

- 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun ilgili hükmü gereğince kuruluşların Sosyal Güvenlik Kurumuna muaccel olmuş sosyal sigorta ve genel sağlık sigorta primi, sosyal güvenlik destekleme primi, işsizlik sigortası primi, idari para cezası ile bunlara bağlı gecikme cezası ve gecikme zammı borçlarının bulunmadığına veya tecil ve taksitlendirildiğine ya da yapılandırıldığına dair belge ile
- 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun ilgili hükmü gereğince kuruluşların Türkiye genelinde Maliye Bakanlığına bağlı tahsil dairelerine vadesi geçmiş borcun bulunmadığına ilişkin belgenin

TÜBİTAK'a verildikten sonra ödeme işlemlerinin yapılması yasal zorunluluktur.

Transfer ödemesi, kuruluşa proje kapsamındaki harcama ve giderlerine ait ödemelerini yapabilmesi için önden gönderilen bir ön ödemedir. Kuruluş, proje kapsamında Ar-Ge faaliyetlerini gerçekleştirdikçe bu faaliyetlere ilişkin harcama ve giderleri yapacaktır. Ancak Ar-Ge faaliyetleri olmaz ise harcama ve giderler de olmayacak ve bunların ödemeleri de olmayacaktır. Bu durumda paranın tekrar TÜBİTAK'a iade edilmesi gerekmektedir. Başka bir nedenle kuruluşun ticari ve sınai faaliyetine son vermesi durumunda transfer ödemesinin TÜBİTAK'a iadesini kolaylaştırmak için teminat alınması gerekmektedir. 1995 yılından bu yana sanayi kuruluşlarına hibe şeklinde destek veren Kurumumuzun yaşadığı tecrübeler ve yaşanan bazı kötü örnekler teminat alınmasını gerekli olduğunu ortaya koymuştur.

Öte yandan Kurumumuz 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu hükümlerine tabi bir kamu kurumudur. Dolayısıyla kanunlara uygun olarak hareket etmek zorundadır. TÜBİTAK tarafından yapılan tüm uygulamalar kanunlara uygun olarak düzenlenmektedir. Kurumumuz tarafından transfer ödemesi (ön ödeme) uygulamasında teminat aranması, destek programlarının mevzuatı ve genel mevzuat gereğidir.

Projemiz için Ar-Ge yardımı kapsamında destek alabilir miyiz?

TEYDEB bünyesinde yürütülen Ar-Ge Destek Programlarına sektör ve büyüklüğüne bakılmaksızın proje başvuruları yapılabilen olup, bu proje önerilerinden beklenen hedefler olarak;

- Yeni ürün üretilmesi
- Ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesi
- Maliyet düşürücü ve standart yükseltici yeni tekniklerin geliştirilmesi
- Yeni üretim teknolojilerinin geliştirilmesi

Beklenmekte ve bu Ar-ge niteliğindeki projeler desteklenmektedir.

Programa destek başvurusu yapılan projelerin değerlendirilmesinde OECD tarafından hazırlanmış olan Oslo ve Frascati Kılavuzlarındaki tanımlar ve kavramlar esas alınmaktadır. Buna göre;

- Teknolojik açıdan yeni ürün
- Teknolojik açıdan iyileştirilmiş ürün
- Teknolojik süreç yeniliği

Sanayi Ar-Ge'sinin çerçevesini çizmektedir.

Teknolojik açıdan yeni ürün: Teknolojik özellikleri veya kullanım amaçları daha önce üretilen ürünlerden (mal ya da hizmet) büyük farklılık gösteren üründür.

Teknolojik açıdan iyileştirilmiş ürün: Performansı önemli derecede artırılan veya güçlendirilen üründür.

Teknolojik süreç yeniliği: Teknolojik açıdan yeni veya büyük ölçüde iyileştirilmiş üretim veya hizmet sağlama yöntemlerinin uygulamaya geçirilmesi.

Programlar Kapsamında Desteklenen Ar-Ge Aşamaları (Genel Olarak)

- Kavram geliştirme,
- Teknolojik/teknik ve ekonomik yapılabirlik etüdü,
- Geliştirilen kavramdan tasarıma geçiş sürecinde yer alan laboratuvar ve benzeri çalışmalar,
- Tasarım, tasarım geliştirme ve tasarım doğrulama çalışmaları,
- Prototip üretimi,
- Pilot tesisin kurulması,
- Deneme üretimi ve tip testlerinin yapılması.

Programlar Kapsamında Desteklenen Gider Kalemleri (Genel Olarak)

- Personel giderleri
- Alet, teçhizat, yazılım ve yayın alımları
- Yurtiçi ve yurtdışı danışmanlık hizmeti ve diğer hizmet alımları
- Ülke içindeki üniversiteler, TÜBİTAK'a bağlı Ar-Ge birimleri, özel sektör Ar-Ge kuruluşları ve benzeri kurum ve kuruluşlara yaptırılan Ar-Ge hizmet giderleri
- Malzeme ve sarf giderleri
- Proje personeline ve varsa danışmanlara ait seyahat giderleri
- TPE'den alınacak ulusal patent tescili, faydalı model tescili ve endüstriyel tasarım tescili ile ilgili giderler

Proje red gerekçeleri nelerdir?

TÜBİTAK'ın özel sektöre sağladığı destekler için uymak zorunda olduğu mevzuat, TÜBİTAK-TEYDEB programları hakkında ayrıntılı bilgi, Sanayi Ar-Ge Destek Programları ile ilgili başvuru kılavuzları, değerlendirme kriterleri ve süreçleri hakkında tüm bilgilere TÜBİTAK'ın web sayfasından ulaşılabilir.

10 Mart 2005 tarihli Bilim Teknoloji Yüksek Kurulunun 2005/7 sayılı Kararı ve 2005/9 sayılı Başbakanlık Genelgesi uyarınca projelerin değerlendirilmesinde OECD tarafından hazırlanmış olan Oslo ve Frascati kılavuzlarındaki Ar-Ge ve Yenilik kavram ve tanımları dikkate alınmaktadır. Ayrıca Dünya Ticaret Örgütü (WTO), AB'nin devlet yardımlarına ilişkin düzenlemeleri de söz konusu kılavuzlarda belirtilen kavramları esas almaktadır. TÜBİTAK-TEYDEB tarafından,

- Ar-Ge ve yenilikçi yönü güçlü, rutin mühendislik uygulamalarını değil, fonksiyonel değişiklikleri içeren,
- Üretim altyapısına yönelik yatırımlara, şekil ve estetiğe yönelik değişikliklere değil, gerçek anlamda araştırma geliştirme faaliyeti içeren,
- Firmanın kendi özgün katkısının olduğu araştırma, teknoloji geliştirme ve yenilik faaliyetlerini içeren,
- Kazanılmış Ar-Ge yeteneğinin tekrarını ve kullanımını değil, yeni Ar-Ge yeteneği kazandıracak,
- Güncel ve geleceğin teknolojilerini içeren çalışmaları kapsayan,
- Proje bilgilerinin, değerlendirmeyi sonuçlandırıcı yeterlilikte ve belirginlikte olduğu,
- Ar-Ge sistematigi yeterli,
- Proje ekibinin nitelik veya nicelik olarak projeyi gerçekleştirecek yeterlilikte olduğu,

- Firma Ar-Ge altyapısının, proje faaliyetlerini yürütmek için yeterli olduğu,
- Proje çıktılarının ekonomik yarara dönüşebilir nitelikte olduğu, projelerin desteklenmesi uygun bulunmaktadır.

Aşağıda belirtilen özelliklerdeki projelerin desteklenmesi uygun bulunmamaktadır.

- Ar-Ge ve yenilikçi yönü zayıf, fonksiyonel değişiklik içermeyen rutin mühendislik uygulamalarını içeren projeler,
- Sadece şekil ve estetiğe yönelik değişikliklerden ibaret olan projeler,
- Araştırma-geliştirme faaliyeti içermeyen ağırlıklı olarak üretim altyapısına yönelik yatırım projeleri
- Proje Ar-Ge faaliyetlerinde firmanın özgün katkısının sınırlı olduğu ya da hiç olmadığı projeler,
- Kazanılmış Ar-Ge yeteneğinin tekrarının içeren projeler,
- Güncel teknolojinin gerisinde kalmış çalışmaları içeren projeler,
- Proje bilgilerinin değerlendirmeyi sonuçlandırıcı yeterlilikte ve belirginlikte olmayan projeler
- Proje Ar-Ge sistematığının olmadığı veya yetersiz olduğu projeler,
- Proje ekibinin nitelik veya nicelik olarak projeyi gerçekleştirecek yeterlilikte olmadığı projeler,
- Firma Ar-Ge altyapısının proje faaliyetlerini yürütmek için yetersiz olması,
- Proje çıktısının ekonomik yarara dönüşebilir nitelikte olmadığı projeler.

Başvuruların değerlendirme ve işlem sürelerini nedir?

TÜBİTAK-TEYDEB'e yapılan başvurularının değerlendirme sürelerinin 2008 ortalaması 5 ay civarındadır. Hedef bu süreyi 3 aya indirmektir. Diğer ülkelerde TÜBİTAK benzeri kuruluşlarda bu sürenin 6-9 aydan az olmadığı gözlenmektedir. Örneğin değerlendirme süresi ABD'de NSF tarafından yürütülen SBIR (small business innovation research) programı için 9 ay, AB çerçeve programları için 6 ay olarak gerçekleşmektedir.

Bu süreci hızlandıran diğer hususlar nedir?

Yıllar içinde geometrik artış gösteren başvuru ve desteklenen proje sayıları sebebi ile TÜBİTAK-TEYDEB kaynaklı ve aşağıda açıklanan sebeplerden firma kaynaklı gecikmeler nedeniyle, başvuru ve izleme süreçleri için hedeflenen sürelere henüz ulaşamamıştır. İzleme süreçlerindeki gecikmelerden kaynaklanan gecikmeler 'transfer ödemesi' adı altında yapılan ön ödemelerle telafi edilmektedir. Ayrıca, başvuru, değerlendirme ve izleme süreçlerinin elektronik ortama taşınması amacı ile başlatılan ve aşamalı olarak kullanıma açılmakta olan e-Teydeb projesinin süreçleri hızlandıran etkisi görülmeye başlanmıştır.

Gecikme nedenleri nedir?

Firmalardan kaynaklanan en önemli gecikme nedenlerinden ikisi aşağıda açıklanmıştır:

- 1) Destek sürecinde sunulan dönem dosyalarının genellikle üç ayın son günlerinde verilmesi

Firmalar desteklenen projelerinin 1 Ocak-30 Haziran 2008 Aralığına ilişkin 2008-1. dönem dosyalarını TÜBİTAK'a 1 Temmuz-30 Eylül tarih aralığında sunmaları zorunludur.

2008-1. dönemine ilişkin 899 dönem dosyası sunulmuş olup, bu dosyalarının tümünün 1 Temmuz'da sunulması mümkün iken sanayici tarafından:

- %5'i Temmuz 2008 içerisinde,
- %10'u Ağustos 2008 içerisinde,
- %85'i ise Eylül 2009 sonunda sunmuşlardır.

2) Yeminli mali müşavirler tarafından hazırlanan raporların istenilen içerikte olmaması nedeniyle raporların kabul edilmemesi.